

Mannetje morgenrood.

Litouwen en de poort van het morgenrood

Het historisch Nationaal Park Trakai ligt in het zuidoosten van Litouwen. Vlak bij de hoofdstad Vilnius gelegen is het een populaire dagtrip voor de stadse mens. Meren, bossen, kastelen en het historische stadje Trakai vormen de hoofdingrediënten van het Park. De fraai gerestaureerde burcht in het Galvė-meer is onbetwist de topattractie van dit Baltische land en nog niet aangetast door (westers) massatoerisme. Het is hier een paradijs voor libellen en waterjuffers, maar wij waren benieuwd wat er eind juni allemaal aan dagvlinders rondvliegt.

Als we arriveren bij ons hotel in Trakai zit daar plots onze eerste waarneming, een grote vos. Een goede start. Na gesetteld te zijn in ons hotel gaan we meteen het middeleeuwse eilandkasteel bezichtigen dat recht voor onze neus ligt. De dagen daarna zal er uiteraard ook naar vlinders worden gekeken.

Varnikai

Onze eerste wandeling gaat naar een gebied dat tegenover Trakai ligt. Het heet Varnikai en is middels twee houten bruggen te bereiken. Het landschap is een afwisseling van bossen, bermen en weiltes. Waar droge en vochtige habitats elkaar raken, is de dagvlinderfauna het rijkst. Kort samengevat betekent dat knooppkruid, slangenkruid, duizendblad, grasklokje en duifkruid versus moerasspirea, poelruit, kale jonker en grote kattenstaart. Waarbij duifkruid de onbetwiste nectarfavoriet is! Hoewel er overal een weelde is aan bloemen, is het aantal dagvlinders laag te noemen, maar dit geldt niet voor het aantal soorten. We zien: kleine vuurvler, violette vuurvler (*Lycaena alciphron*), morgenrood (*L. virgaureae*), wikkeblauwtje (*Polyommatus amandus*), icarus- en boomblauwtje, bos-, grote en purperstreeparmoervlinder (*Brenthis ino*), koevinkje, bruin zandoogje, roodstreephooibeestje (*Coenonympha glycerion*), zwartsprietdikkopje en nog wat 'gewoon spul'. Dus van een junidip is hier geen sprake.

In de bossen stuiten we op een massagraf uit de Tweede Wereldoorlog – iets wat je helaas in heel Litouwen kunt tegenkomen. Een houten sculptuur en gedenktegels herinneren aan het feit dat hier duizenden joodse mensen zijn vermoord. Kleine ijsvogelvler, keizersmantel en boswitje vliegen voorbij en bezoeken de wilde bloemen op het graf als symbolen van de onsterfelijke ziel. Op een nabijgelegen akker zit een kleine vos op een akkerdistel, een van de twee(!) exemplaren die we tijdens onze trip door Litouwen zullen zien.

Tropische verrassing

We starten een fikse wandeling langs de westkant van het Galvė-meer richting het neoclassicistische

Tekst: Joep Steur

Houten brug in Varnikai.

Afra Steur

Het Igelis-veenmoeras.

Tyszkiewicz-paleis op Užutrakis. Onderweg bekijken we bloemrijke heuvels en wegbermen.

Grote centaurie en muskusaasjeskruid zijn plaatselijk massaal aanwezig, ook sikkellklaver en luzerne zijn algemeen. Wilde cichorei is ook alom vertegenwoordigd, maar vlinders halen hun snuit op voor de mooie lichtblauwe bloemen. Het mannetje van het morgenrood is al van ver te bespeuren, maar als hij de vleugels gesloten houdt, is het zoeken naar een speld in een hooiberg. Het vrouwtje, ook niet on aardig om te zien, kan niet tippen aan het feloranje mannetje. Gele luzernevlinder, knoopkruidparelmoervlinder (*Melitaea phoebe*), tweekleurig hooibeestje (*Coenonympha arcania*), een (waarschijnlijke) roodbruine vlekui (*Amphipoea oculatea*) en parende hoornaarvlinders zijn de highlights van het gebied; verder hebben we hier weinig andere vlinders gezien.

Het 19e-eeuwse Užutrakis-herenhuis met bijbehorend (beelden)park was ooit eigendom van graaf Józef Tyszkiewicz en zijn vrouw hertogin Jadwiga. De Franse landschapsarchitect Édouard André heeft het park ontworpen. Lanen, vijvers, tuinen, bospartijen en gebouwen wisselen elkaar af. Het uitzicht op het meer met het sprookjesachtige kasteel is werkelijk subliem. Het leliewitte landhuis straalt grote rijkdom uit, maar wat vlinders betreft is het in dit lustoord armoe troef: een zwervende distelvlinder is een van de weinige die we zien. Als we dit filmsetwaardige gebouw letterlijk de rug toekeren, vliegt er plots een tropische morpho-vlinder boven onze hoofden. Zijn trage vlucht geeft ons de kans een glimp van de iriserende blauwe vleugels op te vangen. We zijn met stomheid geslagen: waar komt dit beest vandaan? Navraag bij een personeelslid van het landhuis of er hier soms exotische vlinders gekweekt worden, levert als laconiek antwoord op: "It has been 40 degrees lately, probably it has escaped from a butterfly garden." Maar er zijn volgens het internet geen vlindertuinen in de directe omgeving: alleen in Vilnius bestaat er een Live Tropical Butterfly Exhibition, maar dat is wel een afstand van ongeveer 30 km en een morpho heeft nou niet bepaald de reputatie van een monarchvlinder.

Weer terug in Trakai doen we ons tegoed aan de gerechten van de Karäer, een volk dat oorspronkelijk

uit de Krim komt, maar hier al sinds de middeleeuwen leeft. De gevulde pastetjes in de vorm van een halve maan (kybynlar) kunnen we iedereen aanbevelen.

Overgang naar slechter weer

Na enkele warme en zonnige dagen slaat het weer drastisch om. De ochtend is grijs en regenachtig, de prognose van de weerman op tv lijkt helaas uit te komen: het dreigt een druilerige dag te worden. Iets waar het door hitte geteisterde deel van Europa flink jaloers op zal zijn. Na ons ontbijt is het gemiezer opgehouden en besluiten we onze voettocht naar het Varnikai Reservaat te starten, met paraplu in de rugzak voor het geval dat. De temperatuur is maar liefst 10 graden gekelderde en de zon moet moeite doen om door een dicht wolkendek te komen, maar een aangename 20 graden maakt het wandelen in ieder geval een stuk prettiger.

We lopen in oostelijke richting en steken wederom de twee bruggen over. Als we het bord Trakai gepasseerd zijn, laten de eerste koevinkjes zich zien langs de wegbermen. Wolken in 'fifty shades of grey' worden in rap tempo door de wind voortgedreven en op een rustig moment glijden zonnestralen over een beschut bloemenweitje. Als bij toverslag begint het gefladder. Bosparelmoervlinder, bruin zandogje, landkaartje, zwartsprietdikkopje, roodstreephooibeestje en grote vuurvlinder zien de kans schoon om even snel te foerageren. Overdag actieve nachtvlinders als gamma-uil, metaalvlinder, klaverspanner en bloeddrupjes laveren tussen de vegetatie. Een gouden langsprietmot (*Nemophora metallica*) wordt niet over het hoofd gezien. Tegen de verwachting in begint het weer vriendelijker te worden en terwijl we langs bosranden en over kruidenrijke weitjes wandelen, stijgt de vlinderteller gestaag. Groot dikkopje, staartblauwtje en atalanta vullen ons lijstje aan. Het is dan al bijna 12 uur en de weergoden lijken ons gunstig gezind te zijn. Maar dan worden we onverhoeds toch overvallen door een hoosbui. Het begint als een gek te waaien en de lucht kent nu nog maar één kleurschakering: zwartgrijs. We staan te hannesen met onze paraplu's, nergens een beschut plekje en we hebben het Varnikai Reservaat nog niet eens bereikt. Het geplens blijft lang aanhouden en we besluiten op een gegeven moment onze tocht desalniettemin te vervolgen. Als we drijfnat aankomen bij het reservaat blijkt er een ruime blokhut te zijn met infopanelen in diverse talen.

Varnikai Botanisch-zoölogisch Reservaat (Varnikų botaninis zoologinis draustinis)

De natte spullen worden aan de houten balken gehangen om te drogen. Het duurt zeker nog een uur voordat het eindelijk droog is en we de goed onderhouden 3,5 km lange trail kunnen belopen. Het reservaat is ruim 650 ha groot en is onderdeel van het historisch Nationaal Park Trakai. Naast bos vindt men hier ook het bijzondere, desolate Igelis-veenmoeras.

Op diverse plekken in het natuurgebied wordt de bezoeker middels tweetalige borden (stops) op de hoogte gehouden van wat er ter plaatse te zien is aan flora, fauna en aanverwante zaken.

De eerste biotoop die we doorkruisen is gemengd bos waar af en toe een spannertje wegvliegt. Grote (wijngaard?)slakken op het met boomwortels doorkliefde zandpad worden voorzichtig omzeild. Omgevallen bomen mogen ook hier blijven liggen wat natuurlijk gunstig is voor de biodiversiteit. Allengs gaat het donkere woud over in opener berken- en dennenbos met onder meer bosbes en wolfsklauw als ondergroei. De zon laat zich gelukkig steeds meer zien en het aanwezige vlonderpad loopt comfortabel. De spanner *Arichanna melanaria*, die graag verblijft op boomstammen, wordt regelmatig per ongeluk door ons verjaagd en vliegt dan over het veen op zoek naar een nieuwe hangplek. Opvallend zijn de geelachtige achtervleugels. De rups leeft van moerasrozemarijn, kleine veenbes en rijsbes, typische veenplanten dus en dat verklaart zijn aanwezigheid hier.

In de luwte zitten bosrandparelmoervlinder, citroenvlinder en keizersmantel even wat bij te tanken op kale jonkers. In een spinnenweb zit een *Arichanna melanaria* gevangen en pas dan valt de gelijkenis op met onze eigen bonte bessenvlinder (*Abraxas grossulariata*). Het IJgelis-veenmoeras met zijn vennen heeft eind juni de vlinders maar weinig te bieden. Moerasrozemarijn is uitgebloeid en dop- en struikheide zijn in geen velden of wegen te bekennen. De vleesetende zonnedauw is natuurlijk ook geen optie. Donkere wolken pakken zich weer samen vergezeld van stevige wind en we verruilen open gebied weer voor duister bos. Knoeperds van naaldbomen met daartussen Noorse esdoorn, zomereik, hazelaar, lijsterbes en meidoorn verkleinen onze horizon. We missen bloeiende braamstruiken waar vaak dagvlinders op afkomen. Uitgebloeide rapunzels, salomonszegels en lelietjes-van-dalen getuigen van een periode dat de zonnestralen wel de bosbodem konden raken. Op een paar eenzame trimmers en wandelaars na komen we niemand tegen. De slechtweervoorspelling

Bloemrijke heuvel bij het Galvé-meer.

heeft de mensen uit het reservaat gehouden. Bij het eindpunt van de trail zijn toiletten (zij het zonder wc-papier of licht). Parkeergelegenheid is eveneens in het gebied aanwezig.

Vilnius

We spenderen onze laatste dagen in Litouwen met het opsnuiven van een flinke dosis cultuur en geschiedenis in het barokke Vilnius.

Kairenai Botanical Garden met zijn vele bloembedden ligt een flink eind buiten het centrum en beslaat een aanzienlijke oppervlakte. Helaas is het weer een estafette van regen, bewolking en zonneschijn. Het is inmiddels begin juli en we treffen hier een nog niet eerder geziene soort aan: het geelsprietdikkopje. Distelvlinders zijn goed vertegenwoordigd; naast kakelverse exemplaren ook beesten die er wat minder florissant uitzien en zelfs zwaar afgetakeld te noemen zijn. We ontdekken verder onder andere nog keizersmantel, bruin zandoogje, onze tweede kleine vos en het morgenrood. Voordat we terugvliegen naar Nederland slenteren we nog een keer door een van de mooiste straten van Vilnius, de Aušros Vartų gatvė. Hier bevindt zich de middeleeuwse stadspoort Aušros Vartai oftewel Poort van het Morgenrood. Een ode aan de schitterende vuurvlinder die zich regelmatig liet zien tijdens ons verblijf in Litouwen!

Roodstreephooibeestje.

Zygaena purpuralis.

Arichanna melanaria.